

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วย ในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ เปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการจำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการจำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รวมทั้งศึกษาปัญหาในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) หัวหน้าหอผู้ป่วย ที่ปฏิบัติงานในแผนกหอผู้ป่วยในเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 241 คน และ 2) พยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในแผนกหอผู้ป่วยในและทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าหอผู้ป่วยคนปัจจุบันมาอย่างน้อย 1 ปีที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 241 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งเป็น 2 ชุด 1) ชุดที่ใช้กับหัวหน้าหอผู้ป่วย 2) ชุดที่ใช้กับพยาบาลประจำการ เนื้อหาทั้ง 2 ชุด แบ่งเป็น 3 ตอนคือ 1) แบบสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ 3) แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเดินทางไปแจกแบบสอบถามด้วยตนเองจำนวน 9 แห่ง คือ โรงพยาบาลนครปฐม โรงพยาบาลชลบุรี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา โรงพยาบาล

ขอนแก่น โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี โรงพยาบาลสระบุรี โรงพยาบาลสวรรค์ ประชาธิปไตย นครสวรรค์ โรงพยาบาลหาดใหญ่ สงขลา โรงพยาบาลมหาสารคาม นครศรีธรรมราช ส่วนอีก 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ และโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้รับคืนทางไปรษณีย์ทุกแห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSX (Statistical Package for the Social Science Version X) นำมาวิเคราะห์หาจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานบทบาทที่คาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) ส่วนรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 บทบาทคือ บทบาทการเป็นผู้บริหารและบทบาทการเป็นผู้นิเทศ ($\bar{x} = 4.50$ และ 4.55 ตามลำดับ) แต่บทบาทการเป็นนักวิชาการรายงานค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) และการรายงานบทบาทที่เป็นจริงหัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานบทบาทที่เป็นจริงโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2 บทบาทคือ บทบาทการเป็นผู้บริหารและบทบาทการเป็นผู้นิเทศ ($\bar{x} = 3.59$ และ 3.69 ตามลำดับ) แต่บทบาทการเป็นนักวิชาการรายงานค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.25$) (ตารางที่ 6)

จะเห็นได้ว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยคาดหวังว่าตนเองควรปฏิบัติบทบาทการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการในระดับมากและปฏิบัติจริงในระดับมากด้วย

2. บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของพยาบาลประจำการพบว่า พยาบาลประจำการรายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) ส่วนรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกบทบาทคือ บทบาทการเป็นผู้บริหาร บทบาทการเป็นผู้นิเทศ และบทบาทการเป็นนักวิชาการ ($\bar{x} = 4.49$, 4.45 และ 4.38 ตามลำดับ) และการรายงานบทบาทที่เป็นจริงพยาบาลประจำการรายงาน

บทบาทที่เป็นจริงโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) ส่วนรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยการรายงานอยู่ในระดับปานกลางทุกบทบาทดังกล่าวมาแล้ว ($\bar{x} = 3.40, 3.44$ และ 3.07 ตามลำดับ) (ตารางที่ 7)

จะเห็นได้ว่า พยาบาลประจำการคาดหวังว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติบทบาทการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการในระดับมากแต่ปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย พบว่า ค่าเฉลี่ยการรายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยการรายงานบทบาทที่เป็นจริงทุกบทบาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 ที่ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานบทบาทที่คาดหวังของตนเองในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 8)

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของพยาบาลประจำการพบว่า ค่าเฉลี่ยการรายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของพยาบาลประจำการสูงกว่าค่าเฉลี่ยการรายงานบทบาทที่เป็นจริงทุกบทบาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่า พยาบาลประจำการรายงานความคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยสูงกว่าบทบาทที่หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 12)

จะเห็นได้ว่า ทั้งสองกลุ่มคาดหวังให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติบทบาทการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการในระดับมากกว่าการปฏิบัติจริง

4. เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการจำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการสรุปได้ดังนี้

หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการรายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ บทบาทการเป็นผู้นิเทศ ส่วนบทบาทการเป็นผู้บริหารและบทบาทการเป็นนักวิชาการ

หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่า บทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและของพยาบาลประจำการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงบทบาทเดียว ส่วนอีก 2 บทบาทไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 แต่โดยรวมแล้วหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 (ตารางที่ 16)

5. เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการจำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการสรุปได้ดังนี้

หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการรายงานบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวม คือ บทบาทการเป็นผู้บริหาร บทบาทการเป็นผู้นิเทศ และบทบาทการเป็นนักวิชาการ จึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4 ที่ว่า บทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและของพยาบาลประจำการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานว่าตนเองปฏิบัติจริงมากกว่าที่พยาบาลประจำการรายงาน (ตารางที่ 20)

6. จำนวนและร้อยละของคำตอบจำแนกตามปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ สรุปผลได้ดังนี้

6.1 ปัญหาการแสดงบทบาทการเป็นผู้บริหาร ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ (ตารางที่ 24)

หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหาการบริหารงานวิชาการของตนเองในบทบาทการเป็นผู้บริหารที่เป็นปัญหามากที่สุดอันดับ 1 ด้านนโยบายและแผน ด้านหัวหน้าหอผู้ป่วยและด้านพยาบาลประจำการ คือ ควบคุมกำกับไม่ได้ตามแผนร้อยละ 58.37 หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องรับผิดชอบงานหลายอย่างทำให้ไม่มีเวลาร้อยละ 73.30 และ พยาบาลมีปริมาณงานมาร้อยละ 55.66 ส่วนพยาบาลประจำการรายงานปัญหาในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยในบทบาทการเป็นผู้บริหารที่เป็นปัญหามากที่สุดตรงกับหัวหน้าหอผู้ป่วย

ร้อยละ 50.23, 54.79 และ 58.45 ตามลำดับ

6.2 ปัญหาการแสดงบทบาทการเป็นผู้นิเทศ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ (ตารางที่ 25)

หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รายงานปัญหาในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยในบทบาทการเป็นผู้นิเทศ ในอันดับที่ 1 ตรงกันทั้งด้านนโยบายและแผน ด้านหัวหน้าหอผู้ป่วย และด้านพยาบาลประจำการคือ ควบคุมกำกับนิเทศไม่ได้ตามแผนร้อยละ 40.27 และ 34.70 ตามลำดับ หัวหน้าหอผู้ป่วยรับผิดชอบงานหลายอย่างไม่มีเวลานิเทศร้อยละ 59.73 และ 63.93 ตามลำดับ ปริมาณงานมากพยาบาลประจำการเกิดความเหนื่อยล้าร้อยละ 76.02 และ 68.04 ตามลำดับ

6.3 ปัญหาการแสดงบทบาทการเป็นนักวิชาการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย และพยาบาลประจำการ (ตารางที่ 26)

หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหาในการบริหารงานวิชาการของตนเองในบทบาทการเป็นนักวิชาการ อันดับ 1 ด้านผู้นำทางวิชาการและด้านการสนับสนุนทางวิชาการตรงกับพยาบาลประจำการคือ หัวหน้าหอผู้ป่วยมีความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการน้อยร้อยละ 25.34 และ 27.40 ตามลำดับ ขาดงบประมาณสนับสนุนทางวิชาการร้อยละ 17.65 และ 16.87 ตามลำดับ ส่วนด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหาพยาบาลขาดการพัฒนาตนเองมากที่สุดร้อยละ 22.62 แต่พยาบาลประจำการรายงานปัญหาไม่มีบรรยากาศทางวิชาการมากที่สุดร้อยละ 22.37

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยเสนอการอภิปรายผลใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ

จากผลการศึกษาบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของตนเอง มีค่าเฉลี่ยการรายงานอยู่ในระดับมากที่สุดคือ บทบาทการเป็นผู้บริหาร และบทบาทการเป็นผู้นิเทศ ($\bar{X} = 4.50, 4.55$

ตามลำดับ) ส่วนบทบาทการเป็นนักวิชาการ มีค่าเฉลี่ยการรายงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) และพยาบาลประจำการรายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วย มีค่าเฉลี่ยการรายงานอยู่ในระดับมากทุกบทบาท ($\bar{X} = 4.49, 4.45$ และ 4.38 ตามลำดับ) (ตารางที่ 6, 7) ซึ่งแสดงว่าพยาบาลประจำการให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยทุกบทบาทในระดับใกล้เคียงกัน ไม่เน้นเฉพาะบทบาทใด บทบาทหนึ่ง ตามแนวคิดทฤษฎีบทบาท บุคคลจะแสดงพฤติกรรมต่างกันตามคุณลักษณะของแต่ละตำแหน่ง ซึ่งทำให้พยาบาลคาดหวังบทบาทที่หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติแตกต่างจากที่หัวหน้าหอผู้ป่วยคาดหวัง เนื่องจากหัวหน้าหอผู้ป่วยทำหน้าที่ในการบริหารงาน และมีประสบการณ์ในการบริหาร ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วย เห็นความสำคัญของบทบาทการเป็นผู้บริหารและบทบาทการเป็นผู้ให้คำปรึกษา มากกว่าพยาบาลประจำการ สอดคล้องกับที่ Kron (1977 อ้างถึงใน บุญธนา วานิชกุลและคณะ) ให้ความเห็นว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยมีหน้าที่หลัก คือ การวางแผนจัดการดำเนินการ ชี้แนะแนวทางและการประเมินผล ซึ่ง Saren and Straub (1970 อ้างถึงใน บุญธนา วานิชกุลและคณะ, 2537 : 26) ได้ทำการวิจัยในมลรัฐนิวยอร์ก และฟิลาเดลเฟีย พบว่าส่วนใหญ่หัวหน้าหอผู้ป่วยจะทำงานด้านการบริหารงานวางแผนและประสานงาน โดยเป็นผู้วางแผนงานการพยาบาลและดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากรพยาบาลทั้งหมด

ผลการศึกษาโดยรวมหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รายงานค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 16) อธิบายได้ว่า ทั้งหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการมีความคาดหวังตรงกันว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติบทบาทดังกล่าวในการบริหารงานวิชาการ เนื่องจากหัวหน้าหอผู้ป่วยมีประสบการณ์เป็นหัวหน้าหอผู้ป่วยมาก่อน จึงมีการเรียนรู้และเข้าใจในบทบาทการบริหารงานวิชาการ ส่วนพยาบาลประจำการซึ่งใกล้ชิดและคุ้นเคยกับหัวหน้าหอผู้ป่วย อาจจะเห็นการบริหารงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและเกิดความคาดหวังในบทบาทที่ควรปฏิบัติ ซึ่งโดยปกติแล้วคนเราจะทำอะไรจะหวังความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ทำให้พฤติกรรมที่คาดหวังจะสูงกว่าระดับความเป็นจริง สรุปได้ว่าทั้งหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ ยอมรับบทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทที่ควรปฏิบัติอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

2. บทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการ

จากผลการศึกษาบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงาน

วิชาการของพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ เป็นรายด้าน พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริงในบทบาทการเป็นผู้บริหารและบทบาทการเป็นผู้นิเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แต่บทบาทการเป็นนักวิชาการ หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพยาบาลประจำการรายงานค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกบทบาท นั่นคือ พยาบาลประจำการเห็นว่า หัวหน้าหอผู้ป่วย ปฏิบัติจริงในบทบาทการเป็นผู้บริหาร และบทบาทการเป็นผู้นิเทศน้อยกว่าที่ หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานว่าตนเองปฏิบัติจริง (ตารางที่ 6, 7) สอดคล้องกับการวิจัยของ รัตนาวดี บุญญาประภา (2520) ทำการศึกษาบทบาทของพยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วย พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานว่า ตนเองทำงานด้านบริหารและนิเทศงานมาก ส่วนพยาบาล ประจำการเห็นว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยทำงานด้านบริหารน้อย สลักเกษม มีชูทรัพย์ และทองกษัตริย์ ศลโกสม (2537 : 36) ได้สำรวจกิจกรรมการนิเทศการพยาบาลของผู้ตรวจการ/ผู้นิเทศการพยาบาลและหัวหน้าหอผู้ป่วยพบว่า ปฏิบัติอยู่น้อยกว่าที่คาดหวังไว้ทั้งรายข้อและรายด้าน นอกจากนี้บุญธนา วานิชกุลและคณะ (2537 : 63) ศึกษาบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยด้านการบริการวิชาการพบว่า คะแนนเฉลี่ยการรับรู้บทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย และพยาบาลประจำการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ จำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ พบว่า โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยการรายงานบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 20) แสดงว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยมีการรับรู้บทบาทที่ตนเองปฏิบัติจริงสูงกว่าพยาบาลประจำการ ทั้งนี้อาจเนื่องจากหัวหน้าหอผู้ป่วยไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือมีเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินผล ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยไม่ทราบข้อเท็จจริง จากตารางที่ 24, 25 พบว่า ปัญหาในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วย ยังขาดการประเมินผล และขาดรูปแบบในการประเมินจากการรายงานของตนเอง ด้านการเป็นผู้บริหารและการเป็นผู้นิเทศ ร้อยละ 18.55 และ 12.67 ตามลำดับ (ตารางที่ 24 ข้อ 8) และจากการรายงานของพยาบาลประจำการร้อยละ 35.16 และ 23.29 ตามลำดับ (ตารางที่ 25 ข้อ 6) สอดคล้องกับการศึกษาของพวงพิศ ชนะมณี (2533) พบว่า หัวหน้าหอขาดการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานวิชาการในหอผู้ป่วย

3. ปัญหาในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ สำหรับพยาบาลประจำการ

จากผลการศึกษาปัญหาในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหาร

งานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการในบทบาทการเป็นผู้บริหาร พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วย รับผิดชอบงานหลายอย่างทั้งงานด้านบริหาร งานทั่วไป งานบริการพยาบาล และงานวิชาการ พยาบาล สืบเนื่องจากส่วนใหญ่หัวหน้าหอผู้ป่วยจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ทำให้ต้องเข้าประชุมบ่อย จึงไม่มีเวลาพอในการบริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง อีกทั้งพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหาด้านอัตรากำลังไม่เพียงพอร้อยละ 33.94 และไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณงานที่มากร้อยละ 55.66 ทำให้พยาบาลไม่เห็นความสำคัญและขาดความกระตือรือร้นร้อยละ 42.99 อีกทั้งนโยบายของผู้บริหารระดับสูงเน้นการให้บริการพยาบาลมากกว่าวิชาการ การส่งเสริมด้านการอบรมศึกษาต่อมีจำนวนจำกัด นอกจากนี้ยังขาดทุนสนับสนุนทางด้านวิชาการ (ตารางที่ 24) สอดคล้องกับลัดดาวัลย์ ยังเฟื่องมนต์ (2536) ศึกษาพบว่า การปฏิบัติกิจกรรมการบริหารงานวิชาการของฝ่ายการพยาบาล ผู้บริหารวิชาการ รายงานการปฏิบัติไม่ถึงร้อยละ 60 คือ 1) การสำรวจความต้องการ การพัฒนาบุคลากร 2) การวางแผนอบรมศึกษาต่อ 3) จัดทำมาตรฐานการพยาบาล 4) กำหนดนโยบายส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย 5) หากทุนสนับสนุนการค้นคว้าวิจัย เช่นเดียวกับพวงพิศ ชนะมณี (2533) พบปัญหาขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดการงานวิชาการในหอผู้ป่วย

ผลการศึกษาปัญหาในการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงาน วิชาการสำหรับพยาบาลประจำการในบทบาทการเป็นผู้แทน พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วย รับผิดชอบงานหลายอย่างไม่มีเวลานิเทศ หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหาร้อยละ 59.73 ส่วน พยาบาลประจำการรายงานปัญหาร้อยละ 63.93 นอกจากนั้นแล้วปริมาณงานมากทำให้ พยาบาลเหนื่อยล้า ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมวิชาการในคลินิกได้ ซึ่งหัวหน้าหอผู้ป่วยรายงาน ปัญหาที่ร้อยละ 76.02 พยาบาลรายงานร้อยละ 68.04 จะเห็นได้ว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยไม่มีเวลา แสดงบทบาทการเป็นผู้แทนที่คอยดูแลช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา สอนงานแก่ พยาบาลประจำการได้เพียงพอ ทำให้พยาบาลขาดแรงจูงใจซึ่งพยาบาลรายงานปัญหาขาดขวัญ กำลังใจ ในการทำงานร้อยละ 6.85 และขาดความมั่นใจในการนิเทศเจ้าหน้าที่ระดับรองร้อยละ 3.20 จากการศึกษาของทิพย์รัตน์ สุทธิพงศ์ (2534) คุณลักษณะผู้นำทางการบริหารการ ศึกษา 3 อันดับแรก คือ ความสามารถเป็นผู้นำกลุ่ม มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ การวางแผนตามความต้องการ และจากผลการวิจัยของเฉลิม รัชชนะกุล (2524 : 120) โยธิน จารุกุมิ (2526 :108-113) ฮาฟฟินส์ (Hufflines, 1984 : 705-A) พบว่า ผู้บริหารที่สามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ มีความเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม และการมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหาร

ผลการศึกษานี้พบว่าการแสดงบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยรายงานปัญหา มีความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการน้อยกว่าร้อยละ 25.34 ส่วนพยาบาลรายงานปัญหา ร้อยละ 27.40 จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 41-45 ปี มีร้อยละ 34.4 และ 50 ปี ขึ้นไป มีร้อยละ 28.6 ซึ่งหัวหน้าหอผู้ป่วยส่วนใหญ่ มีอายุค่อนข้างมาก ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามระบบอาวุโส ทำให้ขาดความกระตือรือร้น และส่วนใหญ่เป็นนักปฏิบัติมากกว่า นักวิชาการ ซึ่งอภิชาติ ชัยวีระไทย (2530) ทองกษัตริย์ ศลโกสม และสุลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2537 : 42) กล่าวว่า ควรมีการเตรียมบุคลากรพยาบาลสำหรับตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย ด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารงาน ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยทางการพยาบาล และความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวจากผลการวิจัยนี้ น่าจะเป็นข้อคิดและเครื่องชี้แนวทาง สำหรับผู้บริหารการพยาบาลเพื่อดำเนินการแก้ไขที่จะทำให้เกิดผลดียิ่งขึ้น มีการจัดอัตรากำลัง ให้เหมาะสมกับปริมาณงานและความต้องการการพยาบาล รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้พยาบาลมีทัศนคติที่ดีต่องานวิชาการ เพื่อคุณภาพบริการพยาบาล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ รายงานบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการสำหรับพยาบาลประจำการไม่แตกต่างกัน ส่วนบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ จำแนกตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย และพยาบาลประจำการพบว่าแตกต่างกัน โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยมีค่าเฉลี่ยการรายงานมากกว่าพยาบาลประจำการ นอกจากนี้ปัญหาในการแสดงบทบาทพบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการมีภาระงานมาก ทำให้การบริหารงานวิชาการและการพัฒนางานทางด้านวิชาการในบทบาทที่เป็นจริงต่างกับบทบาทที่คาดหวัง รวมทั้งหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการน้อย ส่วนพยาบาลประจำการขาดการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการรายงานบทบาทที่คาดหวังที่หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แต่

การปฏิบัติจริง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (ตารางที่ 6, 7) ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วย ควรปฏิบัติบทบาทแต่ละบทบาทให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทการเป็นนักวิชาการ ทั้งหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการรายงานว่าเป็นนักวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง หัวหน้าหอผู้ป่วยควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ สอดคล้องกับปัญหา (ตารางที่ 26) พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการน้อย

2. ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยส่งเสริมพยาบาลในการทำวิจัย การเขียนบทความทางวิชาการ การให้บริการวิชาการแก่สังคมได้แก่ การให้ความรู้ การตอบปัญหา สุขภาพอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 15) ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากร จัดให้มีการส่งเสริมความรู้อย่างต่อเนื่อง จัดอบรมความรู้ด้านการวิจัย ควรจะเน้นถึงในระดับที่นำไปสู่การปฏิบัติหรือลงมือทำวิจัยได้ ส่งเสริมให้มีความรู้ด้านการเขียนบทความทางวิชาการ การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และจากปัญหาอุปสรรค (ตารางที่ 26) พบว่า ขาดงบประมาณ เอกสารตำราทางวิชาการ ดังนั้นควรจัดหาตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการ เพื่อให้พยาบาลได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3. ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนงานไม่ค่อยชัดเจน ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ไม่ระบุวิธีดำเนินการหรือกำหนดระยะเวลา ขาดการประเมินผลที่มีรูปแบบ (ตารางที่ 24, 25) ผู้บริหารทางการพยาบาลควรกำหนดนโยบายและวางแผนงานให้ชัดเจน เพื่อที่หัวหน้าหอผู้ป่วยจะได้นำนโยบายและแผนงานมาเป็นแนวทางในการวางแผนระดับปฏิบัติการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการ โดยให้พยาบาลได้มีส่วนร่วมในการวางแผน นอกจากนี้ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะและมีรูปแบบการประเมินที่มีมาตรฐาน

4. ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนฝึกอบรมบุคลากร การจัดกิจกรรมทางวิชาการในคลินิก ได้แก่ การประชุมปรึกษา การศึกษาเฉพาะกรณี การอภิปรายทางวิชาการ การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (ตารางที่ 10, 14) ผู้บริหารทางการพยาบาลควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรในขณะที่ปฏิบัติงานให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาความรู้ทางวิชาการ ความรู้ทางคลินิก ให้ความสำคัญไปกับการพัฒนางานบริการ โดยยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยใช้สถานการณ์ในหอผู้ป่วยและการปฏิบัติกับผู้ป่วยเป็นแหล่งการศึกษา และอาจนำระบบการให้รางวัลมาใช้เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการดำเนินงานวิชาการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงวิธีการที่จะทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติบทบาทในการบริหารงานวิชาการได้เท่าที่คาดหวังไว้
2. ควรศึกษาถึงวิธีการที่จะทำให้พยาบาลประจำการเกิดการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ
3. ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆที่มีผลทำให้การบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยประสบความสำเร็จ